

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 26. apríl 2021

Meðfylgjandi er umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um breytingu á lögum um ávana- og fíkniefni nr. 65/1974 (afglæpavæðing neysluskammta). Þingskjal 1193 – 714. mál (151. löggjafing)

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaheilla - Save the Children á Íslandi

Erna Reynisdóttir,
framkvæmdastjóri

Umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um breytingu á lögum um ávana- og fíkniefni nr. 65/1974 (afglæpavæðing neysluskammta).

Barnaheill – Save the Children á Íslandi þakka fyrir boð um að senda inn athugasemdir við ofangreint mál. Samtökin sendu umsögn um málið er það var í samráðsgátt stjórnvalda og er nú send umsögn sem er samhljóða þeirri fyrri því enn eiga sömu sjónarmið við að mati Barnaheilla.

Að mati Barnaheilla er það heillaskref ef lögum verður breytt á þann veg að einstaklingum verði ekki gerð refsing fyrir það að hafa í fórum sínum vímuefni í neysluskömmtum. Samtökin taka undir þau sjónarmið sem fram koma í umfjöllun ráðuneytisins um fyrirhugaðar lagabreytingar að mikilvægara er að styðja þá sem ánetjast hafa vímuefnum til bata fremur en að beita hörku og refsingum gagnvart því ástandi. Barnaheill benda þó á nýjar hugmyndir um sjónarmið gagnvart vímuefnaneytendum sem hverfa frá notkun sjúklingahugtaksins. Líta þarf á þá sem nota og hafa ánetjast vímuefnum, sem fólk með ákveðinn vanda vegna veikleika sem þróast hafa sem afleiðingar annarra þátta. Mikilvægt er að skoða vandann í samhengi; vímuefnavandann og ofbeldi og áföll í æsku, fremur en að líta á fólk sem sjúklinga og hvað þá afbrotamenn. Fíknihvöt er næstum alltaf viðbragð við tilfinningaálagi (Felitti, 1998. Sjá grein Rótarinnar um viðfangsefnið: <https://www.rotin.is/haettuleg-taugaliffraedithrahyggja/>). Barnaheill líta engu að síður svo á að um mikilvægar fyrirhugaðar breytingar sé að ræða sem leiða til aukinnar mannúðar og virðingar gagnvart einstaklingum sem njóta mannréttinda en hvetja til þess að umfjöllun um umrædda orðanotkun verði bætt við greinargerðina með frumvarpinu.

Barnaheill telja mikilvægt að koma fram við börn sem ánetjast hafa vímuefnum sem börn sem þurfa á stuðningi og virðingu að halda, sem börn sem að öllum líkindum þurfa að vinna úr áföllum sínum til að sigrast á vandanum, rétt eins og hinir fullorðnu. Þeim ber ekki að gera refsingu við því að hafa í fórum sínum neysluskammta vímuefna fremur en fullorðnum. Fjalla mætti um það í greinargerð hvort börn hér á landi séu almennt sótt til saka fyrir að hafa með höndum neysluskammta og hvort um sé að ræða stefnubreytingu hvað varðar börn og vörslu þeirra á neysluskömmtum. Barnaheill skilja það sem svo að börnum verði skv. frumvarpinu ekki gerð refsing fyrir vörslu á neysluskömmtum vímuefna. En skýrt er skv. frumvarpinu að áfram verði heimilt að gera vímuefni sem þau hafa með höndum upptæk. Barnaheill efast um að sú framkvæmd sé til heilla en taka undir sjónarmið sem fram koma í greinargerðinni um skyldur ríkja gagnvart börnum sem fram koma í 33. gr. Barnasáttmálans. Hins vegar þarf að líta til annarra sjónarmiða Barnasáttmálans, um rétt barns til að tjá sig um mál sem þau varða og að taka skuli tillit til skoðana þeirra eftir því sem aldur og þroski gefur tilefni til, um rétt barns til friðhelgi einkalífs, rétt til heilsuverndar og svo framvegis.

Börn sem hafa ánetjast vímuefnum eiga í vanda sem þarf að veita þeim stuðning við að rata út úr svo þeim gefist kostur á að ná heilsu. Við þann stuðning þarf að huga að mannréttindum þeirra á heildstæðan hátt, m.a. að meta áhrif ákvarðana á líf þeirra og líðan og hlusta vel á sjónarmið þeirra og vilja. Þau eiga rétt á að láta skoðun sína í ljós og það er mikilvægt að vinna málin í góðu samráði við einstaklingana sjálfa, þ.e. börnin og hlusta vel á hverjar þarfir þeirra eru.

Öll börn eiga rétt á bestu mögulegu heilsuvernd og vernd gegn ofbeldi og vanrækslu. Mikilvægt er að muna alltaf að barn er einstaklingur með sín eigin sjálfstæðu mannréttindi, jafnvel þó það hafi ánetjast vímuefnum. Oft er um að ræða börn sem fyrir eiga við erfið andleg veikindi að stríða eða búa við og með einhvers konar andlega erfiðleika. Það er afskaplega mikilvægt að hlúa áfram að börnum af virðingu þó þau velji að prófa vímuefni. Slík sjónarmið þurfa að mati Barnaheilla alltaf að liggja til grundvallar í þjónustu við börn í vanda.

Barnaheill telja hér um mannúðlegt skref að ræða sem taka skal en árétta að mikilvægt er að koma fram af virðingu við börn og mismuna þeim ekki á ómálefnalegan hátt.

Samtökin þakka fyrir skýringu þá sem fram kemur í frumvarpinu að hér sé ekki stigið skref í átt að lögleiðingu vímuefna heldur er einungis verið að afnema refsingar vegna vörslu vímuefna í neysluskömmtum. Það telja Barnaheill gott að liggja fyrir.

Áfram sem fyrr þarf að leggja mikla áherslu á forvarnafræðslu og að notast áfram við áherslur á að styrkja jákvæða þætti í lífi barna og að aðstoða börn og fjölskyldur þeirra við að vinna bug á neikvæðum þáttum. Í greinargerðina vantar umfjöllun um almenn áhrif á börn og ungmenni ef frumvarpið verður að lögum, sbr. 3. gr. Barnasáttmálans. Allar ákvarðanir sem varða börn skal taka með það sem þeim er fyrir bestu að leiðarljósi og því er mikilvægt að fram komi umfjöllun um hvernig mat á því hafi farið fram og um val á ákvörðun. Hætt er við því að umræða um vímuefni muni breytast og viðhorf til þeirra almennt verða jákvæðari ef ekki verður lengur ólöglegt að hafa neysluskammta vímuefna með höndum. Slík viðhorf geta svo að mati Barnaheilla leitt til þess að fleiri börn og ungmenni prófi frekar vímuefni en ella.

Barnaheill leggja mikla áherslu á vernd barna gegn ofbeldi og vanrækslu og á rétt barna til að hafa áhrif á ákvarðanir sem þau varða. Samtökin hafa Barnasáttmálann að leiðarljósi í öllu sínu starfi.